

GÖTA HOVRÄTT
Avdelning 2
Rotel 24

BESLUT
2012-11-14
Jönköping

Ärende nr
ÖÄ 2165-12

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Norrköpings tingsrätts beslut den 19 juni 2012 i ärende Ä 1315-12, se bilaga A

KLAGANDE

Fatouma Mahdi Abdillahi, 851212-7302, medborgare i Somalia, Butgatan 17 A,
602 40 Norrköping

Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen: jur.kand. Susanne Christenson, Nygatan 85,
602 34 Norrköping

MOTPART

Johan Poopalapillai, 770119-6771, medborgare i Sri Lanka, sekretess

Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen: advokaten Ulf Ljungquist,
Västra Torggatan 11, 652 25 Karlstad

SAKEN

Utdömande av vite

HOVRÄTTENS AVGÖRANDE

Hovrätten ändrar tingsrättens beslut på så sätt att hovrätten

1. bestämmer det vitebelopp som Fatouma Mahdi Abdillahi ska betala till staten till 10 000 kr.
2. bestämmer det belopp som Fatouma Mahdi Abdihalli ska ersätta Johan Poopalapillai för rättshjälpskostnader vid tingsrätten till 40 814 kr.
3. bestämmer det belopp som Fatouma Mahdi Abdihalli ska ersätta Johan Poopalapillai för dennes rättegångskostnader till 675 kr samt ränta på beloppet enligt vad tingsrätten bestämt.

Hovrätten bestämmer ersättning enligt rättshjälpslagen (1996:1619) åt Susanne Christenson till 7 290 kr. Av beloppet avser 5 832 kr arbete och 1 458 kr mervärdes-skatt.

Dok.Id 162704

Postadress
Box 2223
550 02 Jönköping

Besöksadress
Hovrättsgränd 4

Telefon
036-15 69 00
E-post: gota.hovratt@dom.se
www.gotahovratt.se

Telefax
036-15 65 36

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:00

Hovrätten bestämmer ersättning enligt rättshjälpslagen (1996:1619) åt Ulf Ljungquist till 6 777 kr. Av beloppet avser 5 422 kr arbete och 1 355 kr mervärdesskatt.

Fatouma Mahdi Abdillahi ska ersätta Johan Poopalapillai för rättshjälpskostnader i hovrätten med 5 083 kr . Rättshjälpsmyndigheten bestämmer hur ersättningen ska fördelas mellan Johan Poopalapillai och staten.

YRKANDEN M.M. I HOVRÄTTEN

Fatouma Mahdi Abdillahi har yrkat att hovrätten ska bestämma att hon inte ska betala något vite eller, i andra hand, att hovrätten ska jämka vitet till 0 kr eller i vart fall till högst 1 000 kr. Vidare har hon yrkat att hovrätten ska bestämma att hon inte ska utge ersättning till Johan Poopalapillai och staten för rättegångskostnader och rättshjälpsersättning vid tingsrätten. Fatouma Mahdi Abdillahi har yrkat att Johan Poopalapillai ska ersätta henne för hennes rättegångskostnader i målet eller, i andra hand, att vardera part ska stå för sina rättegångskostnader.

Johan Poopalapillai har motsatt sig att tingsrättens beslut ändras. Han har yrkat att Fatouma Mahdi Abdillahi ska ersätta honom för hans rättegångskostnader i målet.

Hovrätten har den 26 juli 2012 meddelat prövningstillstånd.

UTREDNING I HOVRÄTTEN

Fatouma Mahdi Abdillahi har till stöd för överklagandet anfört i huvudsak följande. Ändamålet med vitesföreläggandet har förlorat sin betydelse. Syftet med vitet var att sätta press på henne att lämna ut sonen Hakim till Johan Poopalapillai för umgänge. Ändamålet förlorade sin betydelse när Johan Poopalapillai förde bort sonen den 25 augusti 2011. Sedan dess har sonen bott hos Johan Poopalapillai och det är hon som har umgänge. Inga senare vitesförelägganden av samma slag kan komma ifråga för hennes del, varför det är uteslutet att effektiviteten hos senare vitesförelägganden skulle kunna bli lidande om den konkreta vitespåföljden efterskänks. Ändamålet med vitesföreläggandet har därför förfallit på grund av tingsrättens interimistiska beslut om att sonen ska bo hos Johan Poopalapillai. Tingsrättens bedömning att utdömande av vite inte skulle vara obehövligt på den grunden att överträdelserna varit ”fullbordade” är inte riktig. En förutsättning för att domstolen alls ska kunna döma ut vite är att domstolen finner att överträdelserna är ”fullbordade”. Tingsrätten har inte beaktat vitesföreläggandets funktion och har inte heller lagt någon vikt vid omständigheterna i övrigt i det specifika fallet. Enligt förarbetena ska tingsrätten vid beaktandet av de speciella omständigheterna ta särskild hänsyn till den allmänpreventiva effekten av

viteshotet. Tingsrätten har bortsett från de speciella omständigheterna och har beaktat endast vad allmänpreventionen skulle kunna anses kräva. Om vite kan dömas ut ska det jämkas på grund av hennes dåliga ekonomi, att förhållandena ändrats sedan föreläggandet meddelades den 22 december 2010 och att hon kompenserat Johan Poopalapillai för visst uteblivet umgänge våren 2011. Det finns vidare inget stöd för tingsrättens uppfattning att det för jämkning av vitesbeloppet på grund av adressatens ekonomiska situation krävs att det förebringas utredning om att ekonomin försämrats påtagligt mellan det att vitesbeloppet bestämdes och det att vitet ska dömas ut. Av praxis följer istället att jämkning förekommit när utdömandet av vitena i successiva förelägganden skulle leda till ett sammanlagt alltför högt belopp, vilket är fallet här. Vitesadressatens ekonomi ska beaktas både när vitet fastställs och när det döms ut. Tingsrätten har felaktigt inte beaktat hennes ekonomi vare sig vid fastställandet eller vid utdömandet. Det löpande vitet har bestämts till ett för högt belopp. Om hänsyn tagits till hennes ekonomi skulle vitet ha bestämts till högst 1 000 kr.

Johan Poopalapillai har i hovrätten uppgett i huvudsak följande. Vad Fatouma Mahdi Abdillahi anfört om de bakomliggande omständigheterna vitsordas. Vitet har dock inte förlorat sin betydelse. Vitet är framåtriktande och avsikten är att få en trilskande person att efterkomma en domstols beslut. Utdömande av vite är emellertid en konsekvens av en parts handlande och har ingen framåtriktande effekt. Ändamålet med vitet var att Fatouma Mahdi Abdillahi vid vissa angivna tillfällen skulle lämna ut sonen för umgänge. När beslutet fattades var ändamålet i allra högsta grad en realitet. Att omständigheterna senare ändrades ska inte påverka utdömandet av vitet. Vitet torde ha förfallit till betalning i samma stund som parten inte efterkommer det beslut vitet kopplats till. I slutet av augusti 2011 blev han kontaktad av Fatouma Mahdi Abdillahis syster som bad honom hämta sonen som systemen tagit hand om en tid, vilket han gjorde.

Fatouma Mahdi Abdillahi har genmält att det inte har någon betydelse för frågan om ändamålet med vitet ha förfallit att Johan Poopalapillai eventuellt hämtat sonen från hennes syster. Det enda som har betydelse är att han hämtade sonen till sin bostad och att pojken sedan dess bor hos honom.

HOVRÄTTENS SKÄL

Bakgrund m.m.

Norrköpings tingsrätt förordnade i dom den 1 oktober 2010 att vårdnaden om parternas gemensamma son Hakim även i fortsättningen skulle tillkomma Fatouma Mahdi Abdillahi ensam och att Hakim skulle ha rätt till visst umgänge med Johan Poopalapillai.

I beslut den 22 december 2010 förordnade tingsrätten om verkställighet av Hakims rätt till umgänge med Johan Poopalapillai och förelade Fatouma Mahdi Abdillahi att vid äventyr av vite om 5 000 kr för varje umgängestillfälle överlämna Hakim till Johan Poopalapillai.

Johan Poopalapillai yrkade i detta ärende att tingsrätten skulle döma ut försuttet vite om sammanlagt 20 000 kr. Yrkandet avser uteblivet umgänge vid umgängestillfällena den 25-27 mars 2011, den 20-22 maj 2011, den 3-5 juni 2011 och den 17-19 juni 2011. Av utredningen framgår att umgänge inte har ägt rum vid dessa fyra tillfällen. Efter att tingsrätten i beslut den 19 juni 2012 bifallit Johan Poopalapillais yrkande har Fatouma Mahdi Abdillahi överklagat beslutet.

Det antecknas att tingsrätten genom interimistiskt beslut den 4 november 2011 förordnat att vårdnaden om Hakim ska tillkomma parterna gemensamt, att Hakim ska ha sitt stadigvarande boende hos Johan Poopalapillai och att Hakim ska ha rätt till visst umgänge med Fatouma Mahdi Abdillahi.

Har Fatouma Mahdi Abdillahi haft giltig ursäkt att vägra umgänget?

En adressat kan under vissa omständigheter anses ha giltig ursäkt att inte efterkomma ett vitesföreläggande. Hovrätten ansluter sig till tingsrättens bedömning att Fatouma Mahdi Abdillahi inte har haft giltig ursäkt att vägra umgänget.

Har ändamålet med vitet förlorat sin betydelse?

I 9 § första stycket viteslagen fastslås att vite inte ska dömas ut om ändamålet med vitet har förlorat sin betydelse. Som tingsrätten redovisat är denna bestämmelse främst tänkt att tillämpas om den föreskrivna prestationen av någon anledning har blivit obehövlig. Bedömningen av om ändamålet med vitet har förlorat sin betydelse måste göras med beaktande av vitesföreläggandets funktion och med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall. Vid bedömningen måste särskild hänsyn tas till den allmänpreventiva effekten av viteshotet (se prop. 1984/85:96 s. 55).

Det aktuella vitesföreläggandet har syftat till att förmå Fatouma Mahdi Abdillahi att lämna över Hakim till Johan Poopalapillai för umgänge. Som konstaterats ovan har Fatouma Mahdi Abdillahi inte haft något giltigt skäl att vägra umgänge. Då Hakim numera har sitt stadigvarande boende hos Johan Poopalapillai kan vitesföreläggandet visserligen anses ha spelat ut sin roll som påtryckningsmedel. Intresset av att Hakim överlämnades till Johan Poopalapillai var emellertid alltså för handen när överlämnandet enligt tingsrättens beslut skulle ha skett. Den olägenhet som verkställigheten av vitesföreläggandet skulle ha förhindrat har således trots allt uppstått. Den omständigheten att föreläggandet i dessa situationer har spelat ut sin roll som påtryckningsmedel bör enligt rättspraxis inte medföra att vitet inte döms ut (jfr rättsfallet RÅ 1977 ref. 67 och Rune Lavin, Viteslagstiftningen – en kommentar, 2010, s. 169).

En ytterligare omständighet att beakta vid bedömningen är om vitespåföljden kan efterskänkas utan att effekten hos senare vitesförelägganden blir lidande. Härvidlag kan konstateras att det aktuella vitesföreläggandet visserligen har förlorat sin framtida betydelse genom tingsrättens interimistiska beslut den 4 november 2011. Tingsrätten har dock i beslutet bland annat förordnat att Hakim ska ha rätt till visst umgänge med Fatouma Mahdi Abdillahi. Därmed kan även framtida vitesförelägganden bli aktuella i tvist mellan parterna. Det finns följaktligen en risk att effekten hos senare vitesförelägganden blir lidande om vitespåföljden efterskänks i detta ärende.

Med beaktande av vad som ovan redovisats finner hovrätten vid en samlad bedömning – liksom tingsrätten – att ändamålet med det aktuella vitet inte har förlorat sin betydelse. Vitet ska därför dömas ut.

Finns det särskilda skäl att jämka vitet?

Ett vite får enligt 9 § första stycket viteslagen jämkas om det finns särskilda skäl till det. En utgångspunkt vid denna bedömning är att en rättspraxis som tillåter jämkning i vid omfattning kan innebära risker för viteshotets effektivitet. Jämkning torde främst vara påkallad i fall då förhållandena på något sätt har ändrats efter det att vitesföreläggandet meddelades (jfr Rune Lavin, Viteslagstiftningen – en kommentar, 2010, s. 180). Av Fatouma Mahdi Abdillahis egna uppgifter framgår att hennes ekonomiska förhållanden inte har förändrats sedan beslutet om vitesföreläggande. Vitet ska därför inte jämkas av denna anledning.

I förarbetena till viteslagen ges även andra exempel på omständigheter som i rättspraxis har ansetts kunna leda till jämkning. Där nämns bl.a. sådana omständigheter som att vitesbeloppet kan ha varit schablonmässigt bestämt utan hänsyn till den enskildes ekonomi eller omständigheterna i övrigt och att adressatens underlåtenhet kan framstå som förhållandevis ursäktlig (se prop. 1984/85:96 s. 55 f.). Några motsvarande omständigheter föreligger inte i detta ärende. Det kan i stället konstateras att Fatouma Mahdi Abdillahis underlåtenhet inte har varit ursäktlig och att tingsrätten uttryckligen poängterat nödvändigheten av ett kraftigt vite. Fatouma Mahdi Abdillahis uppgifter om att hon ska ha kompenserat Johan Poopalapillai för uteblivet umgänge utgör inte heller skäl för jämkning.

Vidare finns det en möjlighet för domstolen att jämka det sammanlagda vitesbeloppet till en rimlig nivå i de fall då flera viten döms ut samtidigt. Även om vitesbeloppen i sig är skäliga kan det sammanlagda beloppet anses vara orimligt (se rättsfallet NJA 1951 s. 116 och Rune Lavin, Viteslagstiftningen – en kommentar, 2010, s. 185). Fatouma Mahdi Abdillahi har anfört att hennes ekonomi är dålig och att det utdömda vitet skulle bli alltför betungande för henne. Hon har inte presenterat någon utredning avseende sin ekonomiska situation. Av Fatouma Mahdi Abdillahis ansökan om

rättshjälp framgår dock att hon har en nettoinkomst om 3 500 kr per månad. Med hänsyn till hennes ekonomiska förhållanden är det inte rimligt att bestämma ett sammanlagt vite om 20 000 kr. Mot bakgrund därav finner hovrätten att det föreligger särskilda skäl att jämka vitet till 10 000 kr.

Rättegångskostnader

Med hänsyn till att Fatouma Mahdi Abdillahis yrkande bifalls till viss del ska hon ersätta Johan Poopalapillai för dennes rättshjälpskostnader såväl i hovrätten som vid tingsrätten med tre fjärdelar av rättshjälpskostnaderna vid tingsrätten och i hovrätten enligt den fördelning som Rättshjälpsmyndigheten bestämmer. Hovrättens bedömning ska göras med utgångspunkt i den ersättning till rättshjälpsbiträdet som tingsrätten har bestämt (jfr NJA 1981 s. 499).

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B.

Överklagande senast den 5 december 2012.

I hovrättens avgörande har hovrättsrådet Lennart Östblom, f.d. hovrättsrådet Lars Holm och tf. hovrättsassessorn Henrik Månsson (referent) deltagit.

Hovrätten är enig.